

Corp și încarcerare: schiță sociologică despre tatuaje în penitenciar¹

Fidelie Kalambayi, Gabriel Jderu
Universitatea din București

Abstract. *This article is a sociological sketch that aims at presenting an analysis of the practice of tattooing in detention, based on the idea that within the total institution that is the penitentiary, the individuals build their social framework through the body. The justification is sustained through an analysis of statistical data from a series of bio-behavioral surveys conducted in Romanian penitentiaries during the period 2007-2009.*

Keywords: body modifications, tattoo, prison tattoo
Cuvinte-cheie: modificări corporale, tatuaje, tatuaje în penitenciar

Introducere

Din punct de vedere al caracterului lor invaziv, Atkinson (2003) clasifică modificările corporale în patru categorii: 1) *camuflările*; 2) *extinderile*; 3) *adaptările*; 4) *redesenările*. În prima categorie, acest autor încadrează acele modificări corporale voluntare al căror scop este de a camufla, acoperi sau îmbunătăți corpul sau anumite părți ale corpului, din punct de vedere estetic. Machiajele, par-fumurile, hainele, podoabele etc. reprezintă modalități de camuflare ce permit indivizilor să pună propria înfățișare în acord cu normele sociale, rezultatul fiind o imagine favorabilă în ochii celorlalți. *Extinderile* reprezintă modalități prin care indivizii fie compensează, fie amplifică anumite calități biologice. În această categorie intră modificările corporale semipermanente sau nepermanente, cum ar fi utilizarea anumitor tipuri de proteze sau a unor tehnologii care îmbunătățesc calitățile corpului biologic, precum lentilele de contact, încălțăminte pentru alergat sau pentru persoanele care au platfus etc. În categoria *adaptărilor* intră modificări

corporale cu un pronunțat caracter invaziv, cum ar fi îndepărtarea părului din anumite zone ale corpului, curele de slăbire, îndepărtarea alunițelor etc., acțiuni ce constau în modificarea anumitor părți ale corpului cu scopul de a-l adapta unor norme difuze de înfățișare. Ultima categorie include modificări corporale permanente, cu un puternic caracter invaziv și supuse evaluării sociale. Operațiile estetice de orice fel intră în această categorie. Tatuajele, de asemenea, reprezintă o formă de modificare corporală permanentă și invazivă controversată din punct de vedere social. După unii autori (Atkinson, 2003; Sanders, Vail, 2008), începând cu anii '90 tatuajele tind să devină din ce în ce mai acceptate social, odată cu răspândirea tatuajelor executate de profesioniști cu pregătire în domeniul artei.

Analizând o serie de studii despre modificările corporale, S. Wohlrab, J. Stahl și P.M. Kappeler (2007, 90) concluzionează că unii indivizi își fac tatuaje fără nici un motiv special, alții dintr-o mulțime de motive: pentru a fi la modă sau pentru a se înfrumuseța; pentru afirmarea sinelui sau pentru a „spune”,

prin imagini, o poveste personală ; pentru a arăta afilierea la o comunitate, la o ideologie sau opoziția la acestea ; pentru a sugera puterea fizică, rezistența la durere a corpului modificat ; pentru a satisface dependența de experimentare a durerii ; pentru a pune în evidență sexualitatea persoanei.

Deși unele studii internaționale arată că practica tatuajului tinde să se gentrifice (Atkinson, 2003 ; Halnon, Cohen, 2006 ; Wohlrab, Stahl, Kappeler, 2007 ; Sanders, Vail, 2008), acest tip de modificare corporală pare să aibă, în continuare, o mai largă răspândire în rândul persoanelor aflate în detenție (Hellard, Aitken, Hocking, 2007 ; Gagnon *et al.*, 2007).

Legătura dintre tatuaje și mediul carceral are rădăcini istorice. Tatuajele penale cu caracter punitiv utilizate în antichitate de către greci, romani sau celți au fost documentate și în studiile unor istorici cum ar fi Jones (2000) sau Gustafson (2000). Tatuajele punitive au fost folosite de către perși, traci, grecii antici sau romani pentru a-i marca pe cei aflați în detenție sau pe sclavi. În același timp cu tatuajele punitive au coexistat tatuaje executate voluntar, care aveau drept scop fie acoperirea unui tatuaj punitiv, fie exprimau afilierea la o categorie socială (ce putea fi constituită pe criteriul faptelor comise) sau poziția socială a persoanei în sistemul de detenție (DeMello, 2007).

În secolul al XIX-lea criminaliștii și experții în medicină legală au fost interesați de analiza tatuajelor. Astfel, Cesare Lombroso (1836-1909) și Alexandre Lacassagne (1843-1924), deși reprezentau cele două mari școli de criminologie, italiană și franceză, având puncte de vedere diferite în privința explicării comportamentului criminal, aveau în comun aceeași imagine despre tatuaje. Acestea erau asociate cu caracterul criminal al posesorilor (Caplan, 2000). În aceeași perspectivă se înscrie și teza de doctorat a românului Nicolae Minovici (1897/2007), *Tatuajurile în Romania*, susținută la Paris în 1898.

Există numeroase studii de psihiatrie centrate pe descrierea stării mentale a instituționalizaților din aziluri, persoanele tatuate fiind prezentate ca *reduced mental, hostile, aggressive,*

autodestructive, infantile (Goldstein, 1979c, 883, 885 ; Zimmerman, 1979, 911), iar tatuajul considerat un semn de psihopatologie (Briggs, 1958, 1039). Alte studii despre persoanele aflate în detenție au scos în evidență o legătură între tatuaje și tendințele spre comportament violent (Newman, 1982), tendința de a manifesta comportamente autodestructive (Burma, 1965 ; Kurtzberg *et al.*, 1967 ; Taylor, 1970), nevoia de a atrage atenția celorlalți. De asemenea, alte cercetări pun practica tatuajelor în legătură cu stările de inactivitate și plictiseală generate de situația de încarcerare (Scutt, Gotch, 1974, 110, *apud* Sanders, Vail, 2007).

Pentru DeMello (1993), cultura tatuajelor este multidimensională și reflectă ierarhii ce pot avea la bază criteriile sociale, artistice, tehnologice sau economice. Astfel, autoarea clasifică tatuajele în patru mari categorii : 1) tatuajele profesionale ; 2) tatuajele semi-profesionale ; 3) tatuajele de stradă ; 4) tatuajele de închisoare. Tatuajele realizate în mediul carceral reprezintă o categorie distinctă, atât prin tehnologia utilizată pentru realizarea lor, cât și prin simbolistica pe care o înglobează. În multe situații, acest gen de tatuaje este realizat prin *metode primitive*, fapt ce le conferă, din punct de vedere al realizării, un caracter naiv în raport cu tatuajele profesionale realizate în saloane specializate.

Până în prezent, în România nu s-au realizat studii centrate pe analiza tatuajului, piercing-ului sau automutilării în rândul deținuților. Totuși, există indicații despre răspândirea acestor practici în sistemul penitenciar românesc, din perspectiva unor anchete comportamentale și serologice efectuate în rândul deținuților în perioada 2005-2009, pe eșantioane probabiliste și de conveniență, de dimensiuni diferite, utilizând chestionare autoaplicate sau aplicate față-în-față de operatori de interviu. Obiectivul principal al acestor anchete a fost de a evalua efectele programelor de prevenire a transmiterii HIV adresate deținuților măsurând : a) prevalența infecțiilor cu HIV, hepatita B și C în rândul acestora ; b) măsurând răspândirea practicilor cu risc de transmitere HIV, a virusului hepatitei B și C, inclusiv a tatuajului, piercing-ului și automutilării.

Deși aceste anchete explorează tatuajele doar din punctul de vedere al răspândirii lor în penitenciare și al riscurilor medicale pe care le implică² (Hellard, Aitken, Hocking, 2007), datele pe care le furnizează pot constitui baza unei schițe sociologice ce analizează practica corporală a tatuajelor la indivizii aflați în detenție.

Prevalența tatuajelor în penitenciarele din România

Primele date despre prevalența tatuajelor în rândul deținuților din România au fost colectate printr-o serie de trei anchete realizate de Administrația Națională a Penitenciarelor (ANP) în perioada 2005-2007, pe eșantioane de cca 200 de deținuți din penitenciarele Aiud, Rahova, Giurgiu și Penitenciarul de Minori și Tineri Craiova. Deși culese de pe un eșantion de dimensiuni reduse, reprezentativ doar pentru populația celor patru penitenciare menționate, pe baza unui chestionar autoaplicat, datele din 2007 oferă o primă indicație despre răspândirea tatuajului în rândul persoanelor aflate în detenție: 64% dintre respondenți declarau că poartă tatuaje, iar alți 14% își manifestau intenția de a-și face unul. Dintre cei care purtau tatuaje la data interviului, 63% și-l făcuseră pe ultimul în penitenciar, deși deținuții, în majoritatea lor (90%), recunoșteau că practica tatuajului în detenție poartă un risc crescut de infectare cu HIV. Procentele sugerează că riscul de infectare cu HIV sau cu virusul hepatitei C nu îi împiedică pe deținuți să se tateze. Posibile explicații ale acestei alegeri sunt: deținuții (au sentimentul că) pot controla

riscurile de sănătate asociate tatuajului în detenție sau presiunea de adaptare la cultura carcerală domină presiunea evitării riscului de îmbolnăvire.

Tot în 2007, ANP a realizat prima anchetă serologică și comportamentală de amploare în rândul deținuților, incluzând într-un eșantion de conveniență 1.003 deținuți – bărbați și femei de toate vârstele. Aceștia au fost întrebați despre practicile din detenție cu risc de transmitere a HIV și a virusurilor hepatitelor B și C și au fost testați, anonim, pentru depistarea celor trei virusuri. Fără să stabilească dacă tatuajele au fost efectuate în detenție sau în libertate, această anchetă indică, ca și cea precedentă, că peste jumătate dintre persoanele aflate în detenție în acel an au răspuns afirmativ la întrebarea „V-ați făcut tatuaj?” (56,4%).

În acest set de date tatuajul pare la fel de popular în rândul bărbaților (57%), ca și în rândul femeilor (56%), contrar așteptărilor legate de răspândirea tatuajelor la femei (Hawkes, Senn, Thorn, 2004, 595) și corelează negativ cu vârsta deținuților. Astfel, tatuajul este mai frecvent în rândul tinerilor cu vârste între 15 și 29 de ani, comparativ cu deținuții cu vârsta de peste 30 de ani. Un aspect de remarcat este faptul că practica tatuajului apare mai frecvent răspândită (63%) între persoanele aflate în al doilea an de detenție – comparativ cu categoria deținuților „noi” (aflați în penitenciar de mai puțin de un an) și a celor „vechi” (cu peste doi ani de detenție) (tabelul 1). O posibilă explicație pentru aceste ultime diferențe este influența culturii penitenciare asupra adoptării și performării în detenție a practicii tatuajului.

Tabelul 1. Prevalența tatuajului în funcție de sexul respondentului, vârstă și perioada de detenție

Întrebarea	Sex		Vârstă				Perioada detenției				
	TOTAL	Masculin	Feminin	15-24	25-29	30-39	40+	12 luni ∨	13-24 luni	25-48 luni	49 luni ∧
V-ați făcut vreun tatuaj?	56	57	56	61	62	57	42	57	63	53	54

Sursa: ANP (2007). Studiu de estimare a prevalenței infecției HIV și hepatitelor B și C în rândul populației din penitenciare, 10.

În 2009, Fundația Romanian Angel Appeal, în colaborare cu Administrația Națională a Penitenciarelor, a realizat a doua anchetă sero-comportamentală pe un eșantion de 840 de persoane, reprezentativ pentru populația aflată în detenție în acel an. De această dată, cercetarea a explorat proporția celor care declarau că *s-au tatuat vreodată în detenție* și a indicat un procent de 46%. Deși procentul este mai mic decât cel din studiile

anterioare, el este în continuare ridicat și trebuie privit din perspectiva diferențelor metodologice care există între anchete.

Datele din 2009 sugerează (tabelul 2) că practicarea tatuajului în *penitenciar* diferă în populația studiată nu doar în funcție de vârstă și perioada de detenție, ci și în funcție de sex, etnie, de regimul de detenție și mobilitatea în sistemul penitenciar, de educație și de status marital.

Tabelul 2. „În tot timpul cât ați stat în penitenciar(e)/centru de reeducare... v-ați făcut vreodată tatuaje ? ” (% DA, N valoare ponderată a eșantionului)

	% DA	N*
TOTAL	46	828
Sex		
Bărbați	48	789
Femei	16	39
Etnie		
Român	43	606
Maghiar	39	20
Roma	62	164
Vârstă		
18-24 ani	49	153
25-31 ani	53	293
32-38 ani	51	165
Peste 38 ani	32	217
Status marital		
Căsătorit cu acte	38	149
Văduv	17	28
Divorțat	35	64
Căsătorit fără acte	50	303
Necăsătorit	51	271
Educație		
Fără școală	57	56
1-4	56	112
5-8	51	303
9-12	41	314
Peste 12 ani	13	43
Regimul penitenciarului		
AP (arest preventiv)	34	122
RI (regim închis)	49	243
RSD (regim semideschis)	48	331
RD (regim deschis)	44	84
RMS (regim maximă siguranță)	60	48

Număr ani penitenciar pentru condamnarea curentă		
Sub 1 an	37	252
1-2 ani	48	155
2-3 ani	51	109
3-4 ani	55	82
5 ani și peste	50	230
Mobilitate în sistemul penitenciar		
Da	50	575
Nu	38	251

*N indicat nu include nonrăspunsurile.

Sursă : RAA (2009). Prevalența virusurilor HIV, VHB și VHC și a comportamentelor cu risc de transmitere a acestora în rândul persoanelor private de libertate, 36.

Genul pare să medieze raporturile individului cu corpul ; practica tatuajului în detenție apare astfel genderizată, fiind răspândită mai mult în rândul bărbaților (48%) decât al femeilor (16%). O posibilă explicație pentru această diferență ar fi aceea că tatuajul este în continuare o componentă a ideologiei masculinității (Gill, Henwood, McLean, 2005), iar această ideologie acționează în detenție la fel ca și în libertate. Din această perspectivă, adoptarea de către femei a tatuajului reprezintă o încălcare a prescripțiilor rolului de gen care este evaluată negativ. Astfel, corpul feminin tatuat iese în evidență, este mai puternic, își manifestă independența și unicitatea și refuză să se supună așteptărilor sociale legate de înfățișarea feminină (Hawkes, Senn, Thorn, 2004, 595).

Potențiala influență a culturii carcerale asupra practicii tatuajului este sugerată prin faptul că tatuajele sunt mai frecvente (cel puțin 48%) în rândul deținuților „vechi” (aflați în detenție de cel puțin un an) și a celor deținuți în regim de maximă siguranță (RMS – 60%). Prin comparație, s-au tatuat doar 37% dintre deținuții „noi” (încarcerați de maxim 12 luni) și 34% dintre cei aflați în arest preventiv. O altă variabilă care sugerează influența acestui tip de cultură este mobilitatea : procentul deținuților care declară că s-au tatuat în detenție este mai ridicat în rândul celor care au trecut prin mai multe penitenciare și/sau centre de reeducare în perioada ultimei pedepse.

Datele de anchetă indică, de asemenea, o posibilă legătură între practica tatuajului pe de o parte și nivelul de educație și statusul

marital pe de altă parte. Astfel, tatuajul este mai puțin frecvent în rândul deținuților care au absolvit cel puțin 12 clase (13%) și al celor care sunt căsătoriți sau au fost căsătoriți (divorțați sau văduvi) (între 17% și 38%). Într-un cadru în care considerăm nivelul de educație și statusul marital ca expresii ale integrării sociale, practica tatuajului devine o formă de integrare în cultura penitenciară.

Toate datele prezentate nu trebuie interpretate în mod absolut, ci trebuie privite ca tendințe, deoarece există limitări și particularități metodologice, cum ar fi construcția eșantioanelor, formularea întrebărilor și modalitatea de aplicare a chestionarelor (auto-administrate sau față-în-față). Este posibil ca tocmai aceste limitări și particularități să fie responsabile pentru diferențele înregistrate între studii privind prevalența tatuajului în rândul populației aflate în detenție.

Schiță sociologică privind tatuajele carcerale

Diferențele dintre viața socială în închisoare și viața socială în libertate au fost analizate pe larg de specialiștii din domeniul științelor sociale. Însă multe dintre aceste analize sunt centrate pe diferențele normative dintre cele două tipuri de viață socială, care ar explica într-o foarte mare măsură eșecurile instituției penale în ceea ce privește resocializarea indivizilor. În multe dintre aceste analize este ignorat un element fundamental pentru definirea stării de încarcerare, și anume corpul, în ciuda existenței unor contribuții majore în

acest sens din partea unor autori clasici, cum ar fi Goffman (19961 ; 1963) sau Foucault (1977). Analizele privind modul în care corpul contribuie la construirea realității sociale cotidiene în mediul carceral constituie excepții. În articolul de față punem în evidență tatuajul ca practică corporală în contextul relațiilor sociale caracteristice închisorii. După cum a arătat Goffman (1963/2004), există trei caracteristici majore ce diferențiază viața socială din cadrul unei *instituții totale* de viața socială în stare de libertate: 1) „toate aspectele vieții se desfășoară în același loc și sub incidența uneia și aceleiași autorități”; 2) „fiecare fază a activității cotidiene a unui membru se desfășoară în prezența imediată a unui mare număr de alți membri, toți fiind tratați în mod identic și cerându-li-se să facă același lucru”; 3) „toate fazele activității zilnice sunt programate strict”. Cu alte cuvinte, caracteristica fundamentală a mediului carceral constă în restricții programatice a normalului corporal caracteristic vieții în stare de libertate.

Pe de alta parte, așa cum subliniază Le Breton (1990/2009), pentru indivizii aflați în stare de libertate „viața cotidiană este refugiul garantat, locul reperelor securizante. Este spațiul unde individul se simte protejat în mijlocul unei trame de obiceiuri fixe, de rutina formată de-a lungul timpului, cu trasee bine conturate, jalonate de chipuri familiare. Aici se construiește viața afectivă, familială, amicală, profesională, aici existența se reinventează”. De asemenea, din punct de vedere corporal, viața socială în stare de libertate implică în mare măsură unitatea dintre sine și corp, deoarece „prin acțiunile zilnice ale omului, corpul devine invizibil, se șterge ritualic, prin repetarea nesfârșită a acelorași situații și prin familiaritatea percepțiilor senzoriale” (Le Breton, 1990/2009, 195). Ideea de „funcționare ordonată a corpului” (Le Breton, 1990/2009) pare, la prima vedere, să caracterizeze ambele tipuri de realitate cotidiană, însă diferența esențială dintre cele două constă în faptul că în detenție cotidianul corporal este supus, așa cum a arătat Goffman, unor prescripții date de o autoritate externă individului, fiind strict reglementată. Pentru individul obișnuit

din viața de zi cu zi, „conștiința înrădăcinării corporale” se naște în momente în care cotidianul corporal este întrerupt, fragmentat. Evenimente cotidiene, cum ar fi boala, despărțirea de o persoană dragă, eșecurile în realizarea unor activități etc. sunt „o încercare pentru corp”, reprezintă situații de puternică reflexivitate corporală ce determină o trăire acută a dualității *sine-corp*.

În spiritul analizei lui Le Breton (1990/2009), situația de încarcerare echivalează cu ruptura normalului corporal cotidian din starea de libertate. Din punct de vedere corporal, *instituția totală* implică un paradox: deși la baza instituției totale stau privațiunile corporale, în condiții de încarcerare cea mai la îndemână resursă pe care o are individul este propriul corp.

Prin urmare, o modalitate de a analiza tatuajele din mediul carceral este din perspectiva teoriei *muncii emoționale*. Conform acestei teorii, orice tip de organizare socială implică, din partea actorilor sociali, angajarea într-o activitate de *muncă emoțională* ce constă în punerea în scenă a unor strategii de control a emoțiilor și sentimentelor celorlalți (Hochschild, 1983/2003). Ca tip de instituție de resocializare, închisoarea implică o contradicție internă dată de caracterul ei de *instituție totală* (Goffman, 1961/2004): există o mare diferență între *raționalitatea socială* caracteristică mediului carceral și *raționalitatea socială* caracteristică vieții în libertate (Dobrică, 2009). Prin urmare, închisoarea ca tip de organizare socială implică un tip specific de *muncă emoțională* din partea instituționalizaților. Ceea ce dorim să argumentăm este că practicile corporale din închisoare, în general, și tatuajele, în special, pot fi privite ca practici la care unii deținuți apelează pentru a controla emoțiile celorlalți în raport cu ei și, implicit, pentru a crea previzibilitate organizării sociale a spațiului carceral. Ceea ce propunem în această schiță este un câmp de cercetare sociologică a tatuajelor ce urmează a fi explorat într-o viitoare investigație. Plasăm problematica rezumată în articol în cadrul mai general al proiectului cu obiectivul de a lămurii în ce măsură anumite practici corporale sunt utilizate de către deținuți pentru a construi socialul în contextul relațiilor carcerale.

Note

1. Articolul face parte din proiectul *Deculturația ca efect al detenției. Resocializarea în contextul sistemului progresiv și regresiv de executare a sancțiunilor privative de libertate*, Proiect IDEI PCE 2008, cod proiect ID-1977, finanțat de către CNCISIS, director de proiect conf.univ.dr. Petronel Dobrică.
2. În detenție, tatuajul este practicat adesea cu instrumente nesterilizate sau incorect sterilizate, expunând pe cei care le practică riscului de infectare cu HIV și cu virusul hepatitei C.

Bibliografie

- Atkinson, M. (2003) *Tattooed. The Socio-genesis of a Body Art*. Toronto : University of Toronto Press.
- Le Breton, D. [1990] (2009) *Antropologia corpului și modernitatea*. Chișinău : Editura Cartier.
- Dobrică, P. (2008) Libertate. Detenție. Viață socială. Despre contradicția dintre două tipuri fundamentale de raționalitate, ca sursă a ineficienței pedepsei cu închisoarea, în *Sociologie Românească*, 6, 1, 3-10.
- Foucault, M. (1977) *Discipline and Punish : The Birth of The Prison*. Londra : Penguin Books.
- Gagnon, H. et al. (2007) Prison Inmates' Intention to Demand That Bleach Be Used for Cleaning Tattooing and Piercing Equipment, în *Canadian Journal of Public Health*, 98, 4, 297-300.
- Gill, R., Henwood, K. și McLean, C. (2005) Body Projects and the Regulation of Normative Masculinity, în *Body and Society*, 11, 1, 37-62.
- Goffman, E. [1961](2004) *Aziluri. Eseuri despre situația socială a pacienților psihiatrici și a altor categorii de persoane instituționalizate*. Iași : Editura Polirom.
- Goffman, E. (1963) *Stigma. Note on Management of Spoiled Identity*. New York : Simon & Schuster, Inc.
- Gustafson, M. (2000) The Tattoo in the Later Roman Empire and Beyond, în J. Caplan (ed.). *Written on the Body. The tattoo in European and American History*. Londra : Reaktion Books, 17-31.
- Hawkes, D., Senn, C.Y. și Thorn, C. (2004) Factors that Influence Attitudes Towards Women with Tattoos, în *Sex Roles*, 50, 9/10, 593-604.
- Hellard, M. E., Aitken, C. K. și Hocking, J.S. (2007) Tattooing in prisons – Not such a pretty picture, în *American Journal of Infections Control*, 35, 477-480.
- Hochschild, A.R. [1983](2003) *The Managed Heart : Commercialization of Human Feeling*. Berkeley : University of California Press.
- Jones, C.P. (2000) Stigma and Tattoo, în J. Caplan (ed.), *Written on the Body. The tattoo in European and American History*. Londra : Reaktion Books, 1-16.
- DeMello, M. (2000) *Bodies of Inscription. A Cultural History of the Modern Tattoo Community*. Durham : Duke University Press.
- DeMello, M. (2000) *Encyclopedia of Body Adornment*. Westpoint : Greenwood Press.
- DeMello, M. (1993) The Convict Body. Tatooing among Male American Prisoners, în *Anthropology Today*, 9, 6, 10-13.
- Minovici, N. [1898] (2007) *Tatuajele în România*. București : Editura Curtea Veche.
- Sanders, R.C. și V.D. Angus (2008) *Customizing the Body. The Art and Culture of Tattooing*. Philadelphia : Temple University Press.
- Wohlrab, S., Stahl, J. și Kappeler, P.M. (2007) Modifying the body: Motivations for getting tattooed and pierced, în *Body Image*, 4, 87-95.
- Administrația Națională a Penitenciarelor, Fundația Romanian Angel Appeal (2007) *Cunoștințe, atitudini și comportamente la risc pentru infecția cu HIV în rândul deținuților din România*, raport de cercetare. Proiect finanțat de : Fondul Global de Luptă împotriva SIDA, Tuberculozei și Malariei, Runda 2 și Runda 6.
- Administrația Națională a Penitenciarelor, Fundația Romanian Angel Appeal, (2007) *Studiu de estimare a prevalenței infecției HIV și hepatitelor B și C în rândul populației din penitenciare*, raport de cercetare. Proiect finanțat de : Administrația Națională a Penitenciarelor și Fondul Global de Luptă împotriva SIDA, Tuberculozei și Malariei, Runda 6.
- Fundația Romanian Angel Appeal (2009) *Prevalența virusurilor HIV, VHB și VHC și a comportamentelor cu risc de transmitere a acestora în rândul persoanelor private de libertate*, raport de cercetare. Proiect finanțat de : Fondul Global de Luptă împotriva SIDA, Tuberculozei și Malariei, Runda 6 și Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate.